

**E. Dunlop & Co.
Handelsmaatschappij, Batavia
Nederlands Oost-Indië**

Handelsfirma Dunlop & Co. importeerde sinds 1878 diverse “consumptie-artikelen” in Nederlands Oost-Indië, die verkocht werden in eigen winkels en geleverd werden aan langganans (inlandse winkels). In 1928 werd het vijftigjarig jubileum bedacht met een fraai vollinnen boekje met veel foto's van de vestigingen van Dunlop. Dunlop had toen winkels, kantoren en magazijnen in zeven plaatsen op Java.

De luxe Dunlop winkel in Soerabaja, gebouwd in 1915.

Dunlop had ook een eigen uitgeverij. Hierin werden vanaf begin twintiger jaren boeken uitgegeven voor de Indische markt in samenwerking met het Hollandsch Uitgevers Fonds in Amsterdam. Daarnaast werden ook specifiek Indische uitgaven verzorgd, zoals “Lekkere hapjes. Honderd vijftig beproefde kookrecepten aan Indische toestanden getoetst – voor smakelijke maaltijden” (circa 1923), en een tijdschrift „Indische Vrouwenkroniek”.

Dunlop heeft bestaan tot de onafhankelijkheid van Indonesië een feit was.

In 1913 begint Verkade naast zijn beschuiten ook “biscuits” te produceren. In 1915, als door de oorlog de import van Engelse biscuits stopt, komt de afzet goed op gang. Dit is aanleiding voor biscuitfabriek Patria in Sloterdijk (in 1921 geannexeerd door Amsterdam) om *Een dagje vakantie*, het eerste Nederlandse jeugdalbum – tevens het eerste album van Kieviet – uit te brengen. Dit aardige boekje in A5 formaat, gedrukt door S. Bakker Jzn., is opgezet als een echt leesboekje geïllustreerd met 16 kleurige lithoplaatjes in de tekst. Het wordt ook verspreid in Nederlands Indië, waar Patria een grote afzetmarkt heeft, door Dunlop die daar Patria vertegenwoordigt.

Dunlop maakt zelf rond 1918 een klein album met een Indisch verhaal met 10 verzamelplaatjes, volgens hetzelfde model als het album van Patria: *De fabel van het dwerghert*, geschreven door M. Kooy-van Zeggelen. In dit album noemt Dunlop zich nog: "Vertegenwoordiger van Patria biscuit".

De fabels van het dwerghert, in het Indisch Kantjil, spelen een grote rol in de Indische volksvertellingen. De kantjil is bij onze oudere TV generatie bekend geworden door de vertellingen van Indra Kamadjojo in het kinderuurtje op woensdagmiddag in de beginjaren van de TV in Nederland. Deze vertellingen zijn ook als boek uitgegeven door uitgeverij Kluitman. Het boek heeft achterin een kartonnen blad met de vorm van een TV scherm uitgesneden, dat over de paginagrote illustraties gelegd kan worden, waarmee het beeld van een bruinhouten TV van de vijftiger jaren nagebootst wordt.

Het Javaanse dwerghert (Kantjil) in het Verkadealbum Apen en Hoefdieren in Artis (pl. 72)

In de loop van de twintiger jaren wordt de vertegenwoordiging van Patria overgenomen door de Handel-mij. Deli-Atjeh, die een groot aantal Nederlandse en Engelse merken importeert.

In 1932 vervolgt Dunlop met een groot album uitsluitend onder eigen naam, *De vlinders van Java*, met 230 plaatjes in verschillende formaten, fotoreproducties in driekleurendruk van opgezette vlinders. Dit is een soort standaardwerk voor verzamelaars van tropische vlinders. Dit dikke album van 142 pagina's heeft een wordingsgeschiedenis van enkele jaren die in detail bekend is tot en meet de proefdruk die in het ANPA-archief aanwezig is (zie pagina 5 hierna). Aanvankelijk werden er aquarellen voor geschilderd, en de auteur professor W. Roepke van de Landbouwhogeschool in Wageningen kon verder beschikken over een collectie oudere aquarellen in het bezit van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Uiteindelijk werd echter besloten om foto's te gebruiken, om de beestjes zo nauwkeurig mogelijk weer te geven. De opgezette vlinders werden gevonden in het Museum van Natuurlijke Historie in Leiden, het Zoölogisch Museum van de gemeente Amsterdam en het laboratorium voor entomologie in Wageningen. Het boek bevat naast een aantal vaktechnische tekeningen bijzonder aardige kop- en eindillustraties bij de hoofdstukken, die voornamelijk zijn gebaseerd op rupsen.

Dunlop geeft vervolgens in 1933 een dun jeugdboek/kleurboek met slappe koft uit, waarin reclame gemaakt wordt voor het grote album: *Een vlinderreis op Java; de groote vlinderreis van Aoesa* door Ch. de Munnik. Dit verhaal waarin de Javaanse zandoogvlinder Aoesa haar kroost in wording achterna reist om ze uit de eitjes te zien komen, is geïllustreerd met zes plaatjes ontleend aan het grote album, aangevuld met schetstekeningen van Nico Baak.

Deze bijzondere boeken zijn helaas zeldzaam. Ze zijn waarschijnlijk in een kleine oplage uitgegeven en zullen voor het merendeel het tropische klimaat, de Japanse bezetting en de repatriëring niet doorstaan hebben.

DUNL01

De fabel van het dwerghert

De fabel van het dwerghert. Door Mevr. M.C. van Zeggelen. Geïllustreerd door Mevr. E. van Rees. Uitgegeven door E. Dunlop & Co. vertegenwoordigers van Biscuitfabriek „Patria”, Amsterdam. Batavia, Soerabaya, Semarang, Bandoeng, Padang, (circa 1918)

43 pagina's vanaf het titelblad (excl. voorlooptitelblad) met 10 kleurenlitho's om in te plakken in de tekst.

Prijs: "tegen vergoeding van 10 cents porto op aanvraag gratis door geheel Ned. Oost-Indië toegezonden".

In de eerste druk stond op de titelpagina "Mevr. M.C. Kooy-van Zeggelen". Dit werd met een plakstrookje over geplakt met "Mevr. M.C. van Zeggelen". In de vervolgdruk is de titelpagina aangepast.

Kenmerken

Dit fraaie boekje is op dezelfde wijze uitgevoerd als het eerste jeugdalbun van Patria, dat is vervaardigd door S. Bakker Jz. Halflinnen inplakalbum van A5 formaat. Op de achterzijde is dezelfde afbeelding van een groot blik Patria Biscuits gedrukt zoals op het kleine album van Patria, echter zonder de medaillonversiering er omheen.

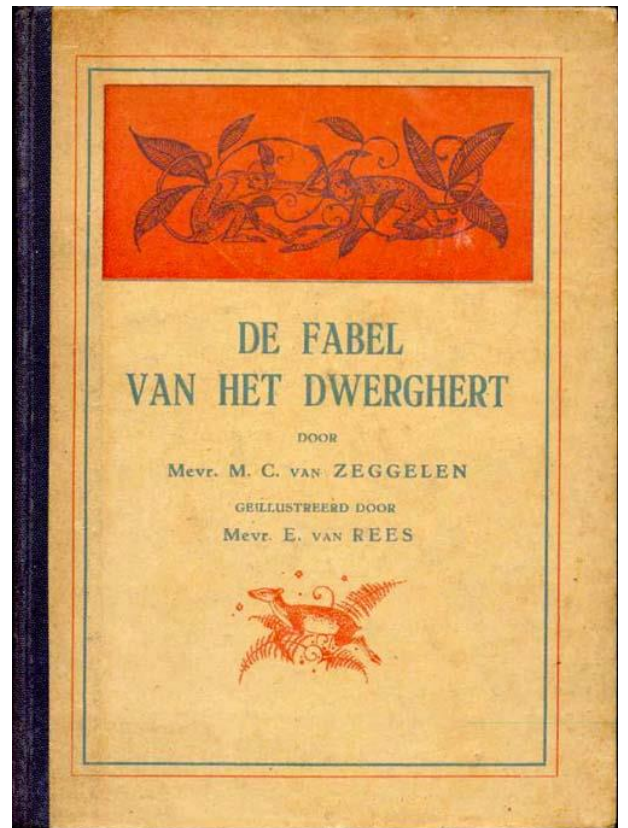
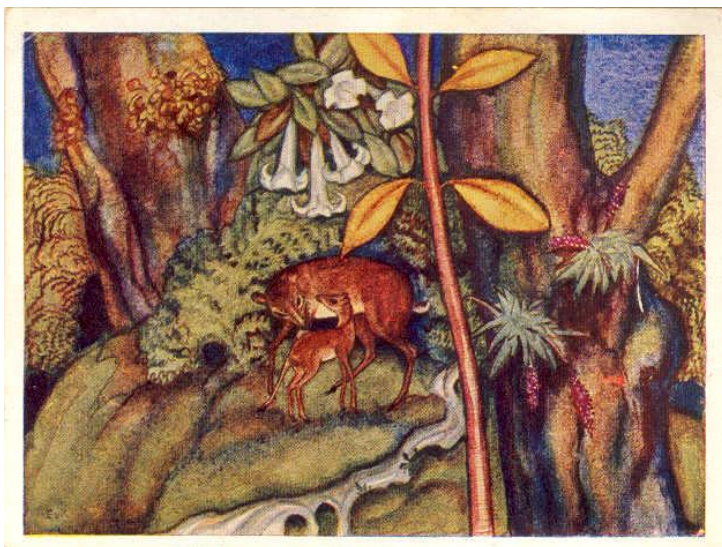
Na het schutblad, een voorlooptitelblad en het omkaderde titelblad met dezelfde tekening van het dwerghert, volgen 5 ongenummerde hoofdstukjes met een kopdecoratie, titel en versierde beginletter. Op 10 pagina's is een dun kader afgedrukt om een plaatje in te plakken, met onderin een tekstfragment en paginanummer waar het plaatje bij hoort. Deze beslaan de volle breedte van de tekst.

De plaatjes, afwisselend liggend en staand, zijn inclusief de brede witrand te groot voor de inplakkaders. Daarom zijn soms de witranden van de plaatjes afgeknipt.

De 10 chromo's op lithopapier van het tamelijk grote formaat ca. 11 x 8 cm zijn op de achterzijde doorlopend genummerd 1 – 10.

Inhoud

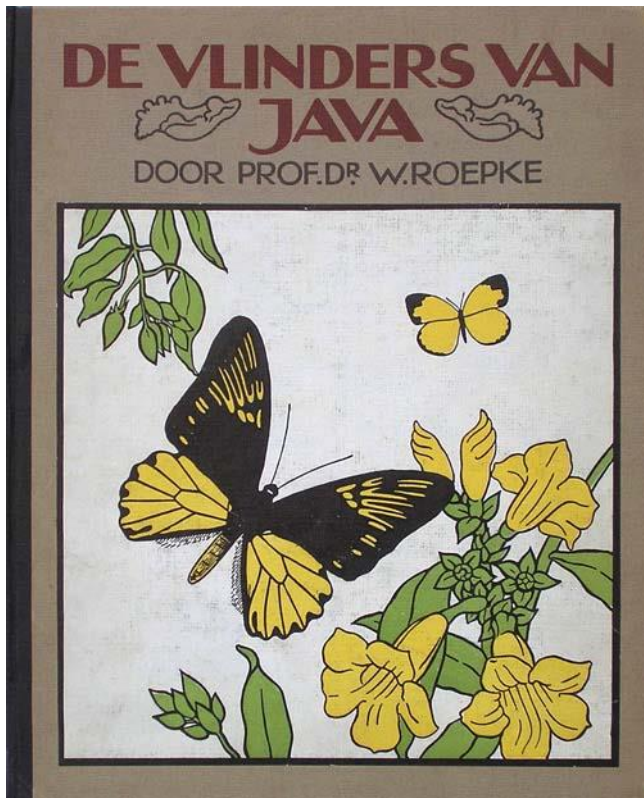
Achterop de plaatjes wordt gesproken van 'de „Kantjil”-legende'. Kennelijk gaat het hier om de oorspronkelijke legende, naverteld door Marie van Zeggelen (1870-1957). De schrijfster heeft een dozijn jeugdboeken geschreven en vele romans en non-fictiebundels, tot 1920 onder de naam Kooy-van Zeggelen, daarna alleen nog onder de naam Van Zeggelen. Daarop baseren we de aanname dat dit album in circa 1918 uitgekomen is.

Het verhaal bestaat uit vijf hoofdstukjes, die elk een fabel van Kantjil vertellen en samen de volledige legende vormen waarin de kantjil de woeste tijgers te slim af is en een verbond tussen de tijgers en hun prooidieren de geiten tot stand brengt.

plaatje 1:

„Wij dwergherten”, had zij tot haar zoon gezegd, „zijn vlug en slim, ja wij zijn eigenlijk allen dieren en ook den menschen te vlug en te slim af.”

DUNL02

De vlinders van Java

De vlinders van Java door Prof. Dr. W. Roepke. E. Dunlop & Co. Batavia N.O. Indië. (oktober) 1932

142 pagina's vanaf het schutblad, waarvan 8 pagina's aanvullingen en register achterin. 230 kleurenfoto-plaatjes van verschillende formaten om in te plakken op de tekstpagina's.

Prijs: aanvankelijk f 1,25 afgehaald aan de kantoren of f 1,57 per post, in november 1933 verhoogd naar f 2,- aan de kantoren en f 2,50 per post.

Dit album is gedrukt in Nederland, maar is alleen in Indië uitgegeven. Daardoor is het vrij zeldzaam.

Kenmerken

Klassiek inplakalbum van kwartoformaat, ingebonden met beplakt voor- en achterplat en zwarte linnen rug met titelopdruk. De grote geschilderde voorplaat is niet meegedrukt maar opgeplakt. De achterkant is blanco. Het album is ingedeeld in een aantal algemene hoofdstukken en 10 hoofdstukken die verschillende groepen vlinders behandelen. Hierbij vallen de fraaie kop- en eindtekeningen op, in hoofdzaak gebaseerd op rupsen, die doen denken aan het werk van Wenckebach in de

eerste serie Verkade-albums. De tekeningen en de voorplaat zijn gemaakt door de "sierkunstenaar" W. Klijn.

Het album is bijzonder dik en met de vele plaatjes en het ontbreken van vulstrips staat de band sterk onder spanning, waardoor de band vaak beschadigd is; zie hierna.

De 230 plaatjes zijn op de tekstpagina's van de 10 hoofdstukken die de soorten behandelen gepropt. Het zijn allemaal foto's van opgezette vlinders, op één rups na, afgedrukt op een witte ondergrond waardoor ze tamelijk steriel overkomen.

De fotoplaatjes in diverse formaten van zeer klein tot zeer groot zijn genummerd 1 – 230.

Inhoud

Dit boek is bestemd voor verzamelaars van tropische vlinders. Het beschrijft meer dan 200 Javaanse dagvlinders en dikkopvlinders met even zovele afbeeldingen, volgens het voorwoord "pionierswerk". Roepke was hoogleraar aan de Landbouwhogeschool in Wageningen.

Naast 18 pagina's over de bouw, de levenswijze e.d. in de inleidende hoofdstukken wordt achterin nog 10 pagina's informatie gegeven over het opkweken en prepareren met wenken voor verzamelaars. De algemene hoofdstukken zijn geadstrueerd met vele tekeningen.

Opmerkelijk is, dat men aankondigt aanvullingen en verbeteringen te zullen publiceren in de periodiek "De Indische Vrouwenkroniek".

Plaat 106 (12,2 x 11 cm, sterk verkleind)

Deze liefhebber van rijpe pisangs speelt in het verhaal van Aoesa de rol van de vriendelijke oude heer Amat.

De eerste versie

Dit is een van de weinige albums waarvan de wordings-geschiedenis in detail bekend is doordat wij beschikken over de originele proefdruk van de eerste versie. De omslag en het titelblad van de eerste versie zijn hier afgebeeld.

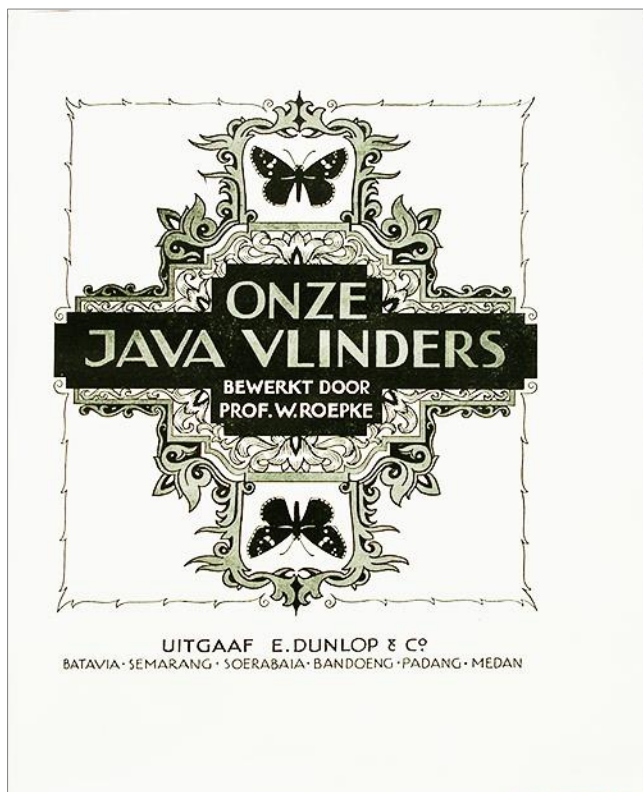
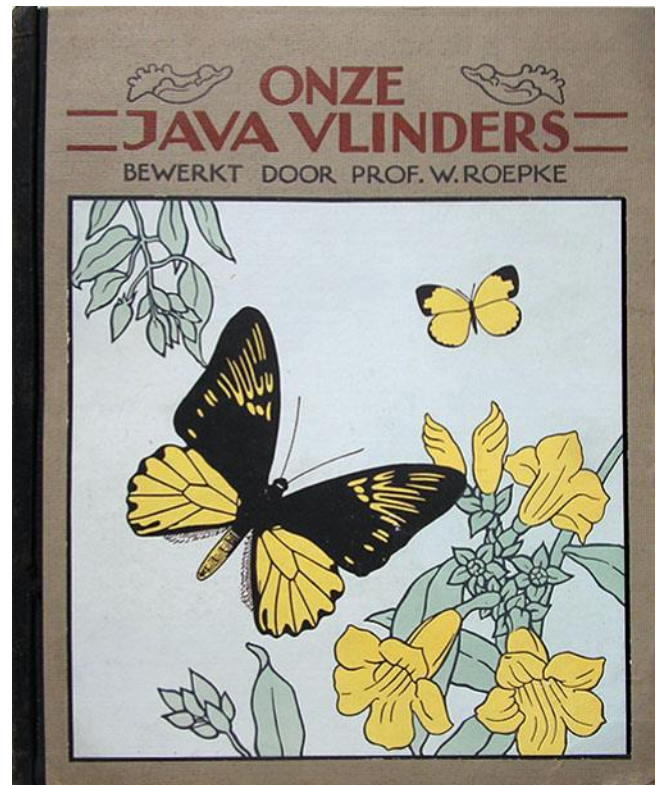
De titel was aanvankelijk "Onze Java vlinders", zoals hiernaast te zien is. Daaronder en op het titelblad was vermeld dat het album "bewerkt" is door Prof. W. Roepke. Hij heeft echter het hele werkstuk opgezet, wat een jarenlange studie geweest is, en geschreven. Het woord "bewerkt" is daarom terecht verwijderd.

De knullige titel "Onze Java vlinders" is vervangen door het professionelere "De Vlinders van Java".

De tekenaar W. Klijn, die de vele bladversieringen en overige tekeningen gemaakt heeft, heeft ook een fraaie titelpagina getekend waar de titel en de auteur in opgenomen waren. Kennelijk vond Dunlop het niet opportuun meer of te kostbaar, om een hele nieuwe titelpagina te laten tekenen. Deze is vervangen door een eenvoudige gezette pagina.

Er zijn veel kleine tekstwijzigingen aangebracht en enkele uitbreidingen. Hierdoor moest veel van het zetwerk aangepast of vernieuwd worden.

Verder zijn de afmetingen van veel plaatjes gewijzigd en zijn bij een aantal plaatjes de afbeeldingen meer beeldvullend gemaakt. De zetter heeft in de proefdruk naast diverse plaatjes dubbele horizontale streepjes toegevoegd, zoals naast de titel op de omslag. Deze paginaverfraaiing is in de uiteindelijke versie verwijderd.

De grootste ingreep is de vervanging van de papiersoort. De proefdruk is gemaakt op dun, glad wit kunstdrukpapier. Dit is vervangen door dikker, grover bruinig papier. De dikte van het album is daarmee verdubbeld, met als gevolg dat de band van het gevulde album bol staat. Dit zal ongetwijfeld gedaan zijn om op de kosten te besparen, maar daarmee en met het verlies van de fraaie titelpagina heeft het album helaas veel aan cachet verloren en oogt het niet beter dan een doorsnee Verkade-album.

DUNL03

Een vlinderreis op Java

De groote vlinderreis van Aoesa. Door Ch.A. de Munnik. Omslagteekening van Nico Baak. Met 6 kleurendrukplaten van vlinders van Java op ware grootte en 6 tekeningen daarvan om na te kleuren. Uitgave: E. Dunlop & Co. – Bloemendaal, 1933.

Lees- en kleurboek van 16 pagina's incl. titelpagina, met 6 plakplaatjes. [Hoe dit opmerkelijke boekje tot stand is gekomen, is onduidelijk. De zes plaatjes zijn afkomstig van het grote album "De vlinders van Java". Mogelijk zijn deze ingeplakt in dit boekje meegeleverd. Zie verder de volgende pagina.](#)

Kenmerken

Gekartonneerd oblong boek van 20 x 27 cm. Met titelpagina voorin en een verklarende lijst van de op de plakplaatjes afgebeelde vlinders op de laatste pagina. De 6 plakplaatjes zijn opgenomen in een dik zwart kader. Naast elk plakplaatje komt op dezelfde of op de naastgelegen pagina een lijntekening van deze vlinder voor om na te kleuren. In de tekst komen ook nog drie zwart-wit tekeningen voor van Nico Baak.

Op de achterkant van de titelpagina is de eerste plaat geplakt, van een grote zandoog vlinder, die de rol speelt van de heldin van het verhaal Aoesa. Het verhaal van de zwerftocht van Aoesa begint daarnaast op pagina 3 en loopt door tot op pagina 15. Het verhaal is opgedeeld in 7 genummerde hoofdstukken zonder titel. Er is een tamelijk grote letter gebruikt, zodat de tekst ook goed leesbaar is voor kinderen.

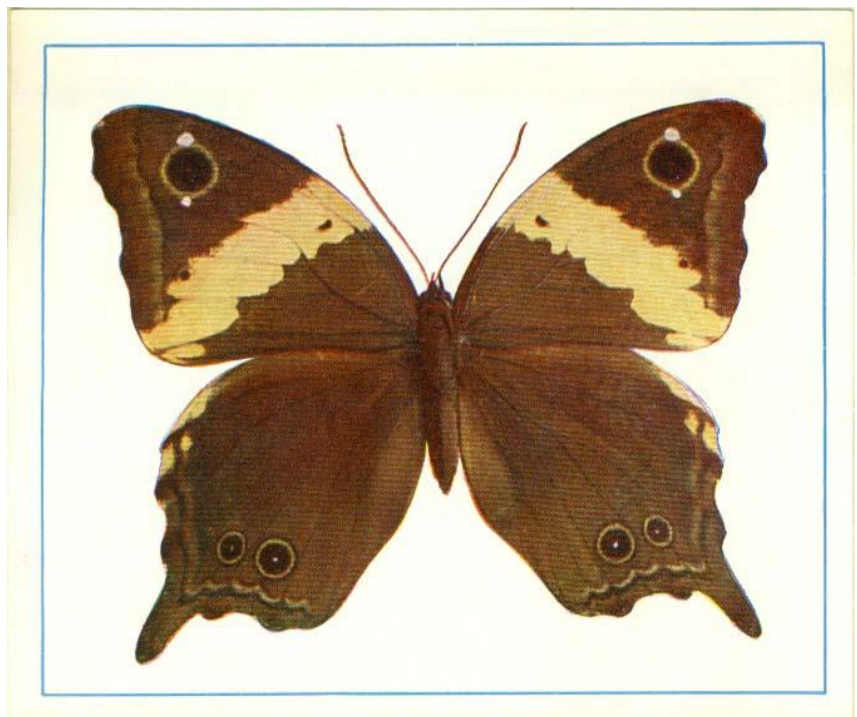
De 6 plakplaatjes van verschillende afmetingen zijn: Pag. 2. Neorina crishna crishna Westwood, plaatje 89 op pagina 65 in het album "De vlinders van Java"; Pag. 7. Zemerops flegyas javanus Moore, plaatje 174 op pagina 99 in het album; Pag. 8. Amathuxidia amythaon pylaon Felder, plaatje 106 op pagina 73 in het album.; Pag. 10 boven. Papilio paradoxa paradoxa Zinken, plaatje 7 op pagina 32 in het album; Pag. 10 onder. Terias tilaha tilaha Horsfield, plaatje 53 op pagina 50 in het album; Pag. 12. Cynthia erota javana Fruhstorfer, plaatje 113 op pagina 77 in het album.

Inhoud

De Munnik heeft een aardige prestatie geleverd, door een eenvoudig gegeven uit te werken tot een educatief verhaal boordevol informatie. De grote hoeveelheid informatie samen met de gecompliceerde zinnen met veel bijzinnen maken het echter ongeschikt voor jonge kinderen.

De al 14 dagen oude zandoog vlinder Aoesa, de heldin van dit verhaal, afgebeeld op ware grootte.

Een heel aardige oude heer, die zich voorstelde als „Mijnheer Amat”, maakte haar zowaar complimenten over de mooie kleur van haar vleugels en haar buitengewoon lange sprieten, en reisde twee stations met haar mede. Aoesa vertelde hem van het doel van haar reis en de oude heer schreef op één van Aoesa's vleugels, in een hoekje, een aanbevelingsbrief voor een familielid van hem, dat in Batavia woonde en haar zeker graag zou helpen.

Waarschijnlijk is dit boek uitgegeven als reclameboek, gratis bij producten of tegen een kleine vergoeding. Midden in het boek was een dubbel wit kartonnen blad meegeniet. Dit bestond uit enkele blokken reclame voor producten die door Dunlop geleverd werden en voor het grote album "De vlinders van Java", met op de achterkant de onderstaande bespreking daarvan uit De Telegraaf. Verder bevatte het drie af te scheuren kaarten voor het bestellen van het grote album, voor een abonnement op "De Indische Vrouwenkroniek", en voor een reclame/voorlichtingsboekje over de eerste levensjaren van een kind.

Ouders!
Verzamelen werkt karaktervormend.
Bevordert bij Uw kinderen den verzamellust
en schenkt hun het groote „Dunlop-album”
in prachtband.

„De Vlinders van Java”
Zij verzamelen dan de zeer mooie kleuren-
platen van 275 van de mooiste dagvlinders
van Java (dezelfde als waarvan er enkele in
dit werkje ingeplakt zijn) en leeren spelender-
wijze deze prachtige kinderen der natuur
kennen. Franco toezending volgt na inzending
van onderstaand bestelbiljet en postwissel
ad f 2.50.

140 bladzijden populair-wetenschappelijken tekst. De
230 plaatjes gratis bij alle Dunlop-artikelen.

EEN NIEUWE EN IN ALLE OPZICHTEN
UNIEKE UITGAVE

DE VLINDERS VAN
JAVA
DOOR PROF. DR. W. ROEPKE

Het dagblad *De Telegraaf* schreef op 27 Augustus
1932 over het vlinderalbum „De vlinders van Java”,
door Prof. Dr. W. Roepke:

Java vlinders.

De firma Dunlop & Co. komt de eer
toe, dat zij op zeer gelukkige wijze een
als reclame bedoelde geste heeft weten
te vereenigen met een dienst aan de
wetenschap. Genoemde firma zond ons
n.l. een album over Java-vlinders, op
haar verzoek samengesteld door prof.
dr. W. Roepke, die, zooals hij in een
voorbericht schrijft, de opdracht met
genoegen aanvaardde, omdat hij er zich
van bewust was, dat voor een dergelijke
uitgave ongetwijfeld de noodige
belangstelling zou bestaan. Het heeft
ongetwijfeld groote moeite gekost om
alle gewenschte exemplaren in onbe-
schadigden vorm bijeen te krijgen en het
groot aantal fraaie afbeeldingen wettigt
nauwelijks de veronderstelling dat het
bijeengebrachte materiaal ver van vol-
ledigheid verwijderd kan zijn. De meeste
plaatjes zijn, volgens het driekleuren-
druk-procédé, gedrukt bij de firma Joh.
Enschedé & Zonen. De firma H. Veen-
man & Zonen te Wageningen verzorgde
het typografische gedeelte van het album
en drukte de overige plaatjes. Neder-
land beschikt over een aantal fraai
geteekende vlindersoorten, doch dit
album doet zien, dat Java ons in dit
opzicht vele malen overtreft.

N.B. Het drukwerk van deze bladen is inderdaad zo licht als hier (verkleind) is afgebeeld.

Meerdere drukken

Van dit boekje bestaan meerdere drukken met verschillen. In de eerste versie is geen copyright vermeld. In de volgende versie is op het titelblad het auteursrecht toegevoegd en onderaan op de laatste pagina is een lijstje met verklaringen en uitspraak van de Maleise woorden toegevoegd.

Verder bestaat er een (bij)druk waarin de reclamebladen ontbreken en waarop onderaan op de blanco achterkant de drukker Drukkerij Timmer – Bloemendaal is vermeld.

